

Tutkijatohtori Satu Ojala, Tampereen yliopisto (sosiaalipolitiikka):

Erikoisammattitutkinnon työuravaikutuksia teollisuustoimialoilla: tulot ja työttömyys

Mikä on erikoisammattikoulutus?

Tutkintoja suorittaneesta väestöstä 1.2 prosentilla, 41.471 henkilöllä, oli vuonna 2018 erikoisammattitutkinto (Väestön koulutus rakenne 2018 -tilasto). Eniten (17.439) erikoisammattitutkintoja on suoritettu kaupan, hallinnon ja oikeustieteiden koulutusaloilla. Toiseksi eniten, 10.786 tutkintoa, on suoritettu palvelualoilla, ja kolmanneksi eniten tekniikan aloilla (6.809 tutkintoa vuonna 2018). Myös terveys- ja hyvinvointialoilla tehdään erikoisammattitutkintoja (3.352), mutta kaikilla muilla koulutusaloilla näitä tutkintoja tarjotaan ja tehdään suhteellisen vähän; yhteiskunnallisilla aloilla ei ollenkaan.

Laissa ammatillisesta koulutuksesta (11.8.2017/531) erikoisammattikoulutus määritetään ammatilliseksi tutkinnoksi, jossa "osoitetaan työelämän tarpeiden mukaisesti kohdennettua ammattitaitoa, joka on ammattitutkintoa syvällisempää ammatin hallintaa tai monialaista osaamista" (5§). Tutkinnot ovat osa ammatillista aikuiskoulutusta. Tutkintoja tarjoavat useat eri oppilaitokset ympäri Suomen. Tutkintoja tehdään näyttötutkintoina ja siten ne linkittyvät työpaikkakoulutukseen ja työssä oppimiseen.

Erikoisammattitutkinnot ovat vain osa teollisuuden yritysten työpaikkakoulutusta. Esimerkiksi kemian alan yrityksissä työpaikkakoulutus on laaja-alaista ja välttämätöntä, kuten Riitta Juvonen kuvaa oheisessa sitaatissa. Erikoisammattitutkintoja suoritetaan toistaiseksi melko vähän.

"Yritykset kouluttavat itse todella paljon. [...] Tulee osata spesifejä tekniikoita, ja osaamisvaatimukset ovat aika isot. [...] Näyttötutkintoja suoritetaan paljon."
- *Kemianteollisuus, johtava asiantuntija Riitta Juvonen.*

Voisiko erikoisammattitutkinnoilla vahvistaa teollisuuden työntekijöiden työuria?

Teollisuusaloilla erikoisammattitutkintoja on kehitetty yhteistyössä työnantaja- ja työntekijäliittojen, yritysten ja oppilaitosten kesken. On selvää, että yrityksillä on tarve vahvistaa henkilöstönsä osaamista. Entä palvelevatko nämä tutkinnot työntekijöiden urakehitystä? Tutkimme Työsuojelurahaston [Pirstoutuvatko työurat?](#) -hankkeessa, miten työtulot ja työttömyys kehittyvät erikoisammattitutkinnon suorittaneilla työntekijöillä viitenä tutkinnon jälkeisenä vuotena. Valitsimme kaikki uuden erikoisammattitutkinnon vuosina 2008–2012 suorittaneet, teollisuusaloilla samana vuonna työskennelleet seurantaan Tilastokeskuksen FOLK-rekisteriaineistolla (n=1042). Muodostimme vertailuryhmän ammatillisen perustutkinnon suorittaneista teollisuustyöntekijöistä (n=1057, N yhteensä 2099 perusvuosina). Naisia on 285 ja miehiä 1814, ja keski-ikä oli 39. Huomioimme kolme tutkintoa edeltävää ja viisi sitä seuraavaa vuotta.

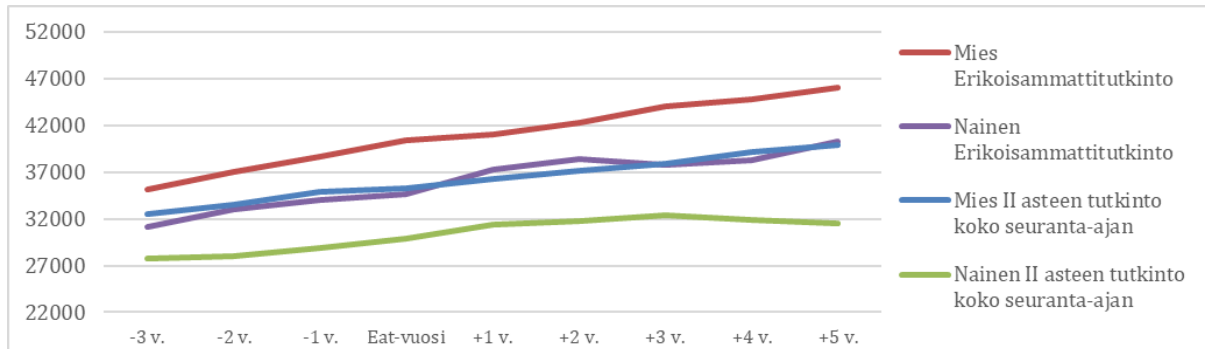
Työtulot ennen ja jälkeen erikoisammattitutkinnon suorittamisen

Teollisuustyöntekijöistä erikoisammattitutkinnon (eat) suorittaneilla vuosityötulot ovat merkittävästi ammatillisen perustutkinnon (II taso) tehneitä työntekijöitä suuremmat (kuvio 1). Tuloero on viidentenä seurantavuonna ea-tutkinnon suorittaneilla miehillä 6.097 euroa (eat 46.044 € vs. II aste 39.947 €) ja naisilla 8.733 euroa (eat 40.252 € vs. II aste 31.519 €). Sukupuolten väliset työtuloerot ovat huomattavan suuret. Viidentenä seurantavuonna ea-tutkinnon suorittaneiden naisten työtulot ovat 87 prosenttia saman

tutkinnon miesten tuloista siinä missä ammatillisen perustutkinnon suorittaneet naiset ansaitsevat vain 79 prosenttia miesten tuloista.

Etenkin erikoisammattitutkinnon suorittaneet miehet saavat tutkinnostaan etua. Samaan aikaan ammatillisen perustutkinnon varassa olevat naiset jäävät muiden ryhmien tulokehityksestä jälkeen. Kuitenkin erikoisammattitutkintoja suorittavan ryhmän työtulot ovat paremmat jo kolme vuotta ennen tutkinnon suoritusvuotta eli ryhmä on valikoitunut. Samoihin henkilöihin ehkä "investoidaan" teollisuustoimipaikoilla jo ennalta ja moni heistä on jo ennen tutkinnon suoritusvuotta asiantuntija-asemassa.

Kuvio 1. Teollisuusaloilla erikoisammattitutkinnon suorittaneiden ja vertailuryhmän vuosityötulojen kehitys, naisilla ja miehillä. (12 kk vuosittain työssä olleet, 5. vuonna n=1892, mittari ei sisällä yrittäjätuloja).

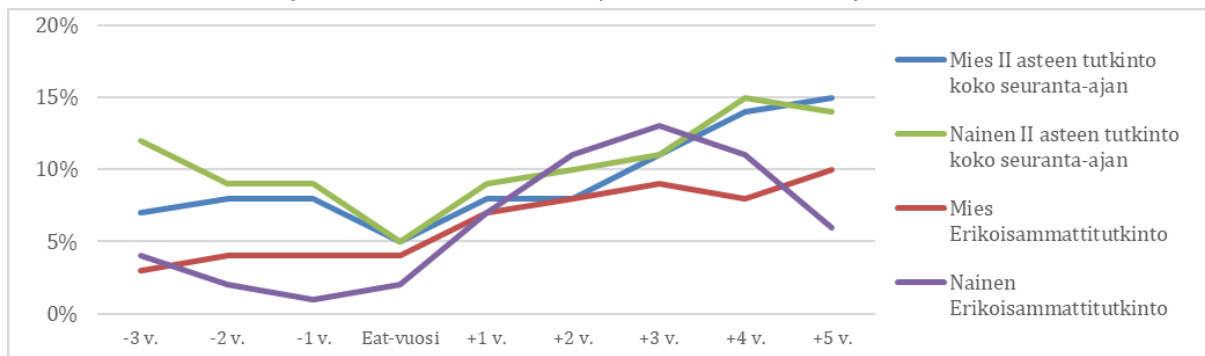

Tilastokeskus: FOLK-rekisteriaineisto, tutkinnon suoritusvuosi 2008–2012, seuranta 2005–2017.

Työttömyys ennen ja jälkeen erikoisammattitutkinnon suorittamisen

Vähiten koulutetut ovat Suomen työmarkkinoilla aina altteimpia suhdanteiselle vaihtelulle ja heillä on kaikkein eniten työttömyyttä. Myös tässä tarkastelussa (kuvio 2) teollisuuden työntekijöillä on vuotuista työttömyyttä, joskin tarkastelu ajoittuu talouden epävakaisiin vuosiin. Erikoisammattitutkinnon suorittaneiden naisten työttömyys on vaihdellut voimakkaasti, kun taas tutkinnon suorittaneilla miehillä vaihtelu on vähäisempää. Toisen asteen ammatillisen tutkinnon varassa olevilla työttömyys on yleisintä niin naisilla kuin miehillä lähes kaikkina seurantavuosina. Myös vuosittaisen pääasiallisen toiminnan mittarilla työttömyys oli yleisempää ammatillisen perustutkinnon suorittaneilla henkilöillä.

Kuvio 2. Teollisuusaloilla erikoisammattitutkinnon suorittaneiden ja vertailuryhmän työttömyyskuukaudet (1–12 kk/vuosi), naisilla ja miehillä. (Perusvuoden pääasiallinen status työllinen, 5. vuonna n=2094).

Tilastokeskus: FOLK-rekisteriaineisto, tutkinnon suoritusvuosi 2008–2012, seuranta 2005–2017.

Havaitsimme lisäksi, että erikoisammattitutkinnon suorittaneet miehet vaihtoivat toimipaikkaa (16 %) kolmanteen seurantavuoteen mennessä useammin kuin ammatillisen perustutkinnon tehneet (11 %). Naisilla eroa ei ollut (molemmissa ryhmissä joka kymmenes oli vaihtanut toimipaikkaa). Miehet ilmeisesti hyödynsivät tutkinnon tuomaa etua ja tekivät urasiirtymiä tutkinnon suorittamisen jälkeen. Työmarkkinoiden

dynamiikkaan kuuluu, että paremmin koulutetut siirtyvät osaamisensa turvin työstä toiseen, kun taas matalasti koulutetuilla siirtymät kulkevat useammin työttömyyden kautta. Kuitenkin kaikissa ryhmissä neljä viidestä työskenteli kolmantena seurantavuonna samassa toimipaikassa.

Ammattitaitoa syventävällä tutkinnolla voi vahvistaa työntekijöiden työuria

Erikoisammattitutkinnon suorittaneiden teollisuuden työntekijöiden ansiot ja kiinnittyminen työmarkkinoille ovat kehittyneet myönteisemmin kuin ammatillisen perustutkinnon varassa olevien työntekijöiden. Etenkin miehillä tutkinto on edeltänyt siirtymiä uusiin työtehtäviin. Tutkinto on vahvistanut myös naisten asemaa, mikäli heitä vertaa ammatillisen perustutkinnon tehneisiin naisiin. Osana työpaikkakoulutusta myös erikoisammattitutkintojen lisääminen eri koulutusaloilla voisi olla yksi, jo olemassa olevaa tutkintorakennetta hyödyntävä keino, jolla ammattikoulutetun väestön osaamista voisi syventää. Tässä onnistuttaneen lisäämällä yhteistyötä toimialojen, yritysten, työ- ja elinkeinopalveluiden ja oppilaitosten välillä.